

Şeair-i İslamiye Açısından Kudüs bilinci

Prof. Dr. Mehmet Görmez

Bismillahirrahmanirrahim.

Elhamdülillahi rabbi'l-alemin. Ve's-salatu ve's-selamu ala eşrefi'l-murselin, seyyidina Muhammedin ve alâ alihi ve ashabihi ecmâin.

Saygıdeğer oturma başkanı hocamız, değerli Rektörümüz, kıymetli hocalarımız, çok saygıdeğer misafirler, hanımefendiler, beyefendiler, sevgili öğrenci kardeşlerim, kıymetli gençler! Hepinizi Allah'ın selamı ile selamlıyorum. Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Burada sizlere 15 dakika içerisinde anlatacağım konunun başlığı “Şeair-i İslamiye Açısından Kudüs Bilinci”dir. Dikkatle dinlemenizi, eğer yanınızda not defterleriniz, kalemlerinizi varsa; muhakkak notlar almanızı istirham ediyorum. Çünkü burada naçizane, Kudüs üzerinden aynı zamanda bir usul dersi yapmak istiyorum.

Her şeyden önce şunu ifade etmek isterim: Kudüs bilinci bizim için, sadece bir cami-mescit meselesi, bir mukaddes mekan bilinci değil, aynı zamanda bir ümmet bilinci, bir tevhid bilinci, bir özgürlük ve bağımsızlık bilincidir. Mescid-i Aksa'yı Müslümanlar için vazgeçilemez kılan da bu derin bilinçtir. Tebliğimde bu bilincin arka planına işaret eden bazı tespitlerde bulunmaya çalışacağım.

İtikat, Mukaddesat, Şeair

Cenabı Hakk'ın insanlığa gönderdiği hakikatlerden oluşan bir dinin bekâsı, sürekliliği üç hayati ilkeye bağlıdır. Bunları; mutekadat (itikatlar), mukaddesat (kutsallar) ve şeair (simgeler, semboller) olarak formüle etmek mümkün. Bu ilkeler dinin olmazsa olmazı ve değişmez sabiteleridir. Fıkıh ve şariat değişken olduğu için zaman içerisinde içtihatlar farklılaşabiliyor ama bu üç önemli sabite asla değişmez. Tabir caizse “dokunulmazlar” diyebiliriz bu kavramlara. Bunlardan eksiltmek de artırmak da o dinin bekası ile ilgili kritik bir meseledir.

Aslında Kadiyanilik, Bahailik İslam'dan nasıl koşturdu, şimdilerde FETÖ nasıl kopuyor, gibi soruların peşine düştüğümüz zaman, meselenin, dinin tarihinde itikadat, mukaddesat ve şeair kavramlarının çerçevesini nasıl belirleyeceğimiz konusu ile ilgili olduğunu görüyoruz.

Şunu da eklemek isterim ki; akademik dünyanın içinde ve dışında, her mecrada araştırma yapan veya insanları din konusunda bilgilendiren hocalarımızın, hepimizin bu sabiteler konusunda çok çok dikkatli olması lazım. Bütün İslam ümmetini birbirine bağlayan ve birleştiren şeair, mukaddesat ve itikat esaslarını tartışma konusu yapmaktan ısrarla kaçınmak gerekir. Bunları polemik mevzu haline getirmek, İslam

ümmetine yapılabilecek en büyük kötülüklerden biri olur kanaateindeyim.

Bu üç kavramdan ilki olan itikad ile başlayalım. Cenab-ı Hakk'ın itikada dahil etmediği bir meseleyi bizler itikadın esası haline getirdiğimiz vakit ona inanmayı tekdir etmeye başlarız. Mesela Resul-i Ekrem'den sonra velayet sorununu, kim halife olacak meselesini bizler, İslam siyasetinin bir konusu olarak görmüş, o şekilde değerlendirmişiz. Ama bazı kardeşlerimiz zaman içerisinde bunu bir itikat konusu haline getirip büyük bir ihtilafa ve fitneye yol açmışlardır. Bundan dolayı orada ciddi ayrışmalarımız başlamıştır.

Aynı şeyleri ikinci hayati kavramımız olan mukaddesat için de söyleyebiliriz. Cenab-ı Hakk bir şeye mukaddes demişse o mukaddestir. Çünkü bizler kutsiyeti sadece kutsiyetin kaynağı olan Rabbimiz'den öğreniriz. Bir başkası bize mukaddes sunamaz, ilan edemez. Mesela dün Mardin Kalesi'nde, Hazreti Hızır'a izafe edilen bir mezarı ziyaret ettim. Allah'ın veli bir kulu rüya görmüş, Mardin Kalesi'ne gidip bir mezar yapmış. Biz de gidip Fatihâmızı okuduk lakin hiç kimse oraya bir kutsiyet atfemiyor.

Şeair de öyledir. Şeair, şuur demektir. Müslüman olma ve Müslüman kalma bilincimizi, şuurumuzu diri tutan hareket, mekan ve sembollere şeair diyoruz. Bu anlamda şeair hem itikada taallük eden bir boyuta sahip, hem de mukaddesat ile yakın bir ilişki içindedir. Mesela Safa ve Merve'nin şeair olduğunu Cenab-ı Allah Kur'an-ı Kerim'de ilan ediyor. Keza Kabetullah şeairdendir. Arafat da öyle. Ezan bir şeair-i diniyedir. Aynı şekilde Cuma da öyledir. Bayramlar, kurban kesme de bu şeair cümlesindedir. Dolayısıyla dinin tarihinde neyin şeair olup neyin olmadığını tespit etmek önemli ve hassas bir konudur.

Peki, dinin şearini nasıl tespit edeceğiz? İşte en önemli nokta da burasıdır. Bendeniz de zaten haddim olmayarak sözü buraya getirip bunun usulüne dair bir şeyler söylemeye çalışacağım.

Önce şu soruya cevap arayalım: Bir şeyin İslam şeairinden olması için, onun sadece Kur'an-ı Kerim'de ve/veya hadis-i şeriflerde geçmesi yetiyor mu? Mesela şeair-i İslamiye'den olan ezanı ele alalım. Kendilerine ehl-i Kur'an diyen kardeşlerimize ezan şeairden mi, diye sorsak, evet diye cevap vereceklerdir. Peki, onu nereden, Kur'an'ın hangi ayetinden tespit ettiniz, diye ikinci bir soru sorsak, Kur'an'daki mechul siğayla varid olan bir kelimeye işaret ederek, Cuma suresindeki ayetten, diyeceklerdir. Malum ayette şöyle buyrulur: “Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır.” (Cuma, 9) Peki, sadece, “çağrı yapıldığında” diye tercüme edebileceğimiz “nudiye” mechul siğasından ezanın şeair olması sonucu çıkarabilir mi? Tabi ki mümkün değil. Çünkü

bir kelimededen bir şair üretilme yoluna gidilse eğer, binlerce şairden söz etmek zorunda kalacağız.

Aynı soruyu, kendilerini ehl-i Hadis olarak adlandıran bir başka gruba sorsak ve ezanın şair olduğunu siz nereden tespit ediyorsunuz, desek, muhtemelen Hazreti Ömer'in yahut Abdullah bin Revaha'nın gördüğü bir rüyaya referans vereceklerdir. Peki Resul-i Ekrem'in, bir beldenin Müslüman olup olmadığını tespit etme bakımından belirleyici bir simge olarak görece kadar hayati bir anlam yüklediği ezanın şair oluşunu, sadece bir sahabenin rüyasından mı tespit ettiğimizi söyleyeceğiz? Söyleyemeyiz tabi ki.

Öyleyse şunu tespit etmeliyiz ki; şair, bütün bunlarla birlikte, vahyi yaşanmış bir hayata dönüştüren Resul-i Ekrem Efendimizin, ümmetin hafızasına yerleştirdiği bir ortak bilinçtir. İşte o ortak bilinç şairi meydana getiriyor. Ümmetin o ortak bilinci de Kur'an, sünnet, sahabenin ve sonraki nesillerin uygulamaları ile inşa olmuştur.

Mukaddes Kudüs

İşte bu açıdan Mescid-i Aksa'ya baktığımız zaman onun kutsiyetini yahut şair oluşunu sadece İsrâ suresinin ilk ayetindeki “çevresini mübarek kıldık” vurgusundan çıkaramayız. Çünkü eğer sadece bu kelimedden hareketle şair olduğunu tespit etmeye kalkışırsak, Şırnak'ı da, Cudi Dağı'nı da şair ilan etmemiz lazım gelir. Çünkü Hazreti Nuh'un gemisinin tufandan sonra Cudi Dağı'na yerleştiğini biliyoruz. Allah Teala buyuruyor ki: “Yine de ki: ‘Ey Rabbim! Beni mübarek bir yere kondur. Sen konuk edenlerin en hayırlısıdır.’” (Mü'minun, 29) Burada da Cudi Dağı için “mübarek” kelimesini kullanıyor. Peki oraya mukaddes ya da şair diyebiliyor muyuz? Öyle ise kudsiyeti sadece bir ayetin bir kelimesinden çıkarımda bulunarak ilan etmek doğru bir usul değildir.

Kudüs'ün mukaddes oluşuna dair, bu ayetin yanısıra başka ayetler de var. Allah Teala Hazreti Musa'nın ağzından, kavmine olan şu hitabına yer veriyor: “Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı mukaddes toprağa girin. Sakın ardınıza dönmeyin. Yoksa ziyana uğrayanlar olursunuz.” (Maide, 21) “Arz-ı mukaddese” ifadesiyle kastedilen işte bu bölgedir.

Bir başka ayette yine bu bölgenin mübarek oluşuna dair açık bir ifade yer alır. “Onu Lût ile beraber kurtarıp, içinde âlemler için bereketler kıldığımız yere ulaştırdık. (Enbiya, 71) Aynı şekilde Allah Teala, bu bölge için “sadakatlı sığınak, güzel yurt” anlamına gelen “mubevve sıdk” ifadelerini de kullanır: “Andolsun, biz İsrailoğullarını çok güzel bir yurda yerleştirdik ve onlara temiz rızıklar verdik.” (Yunus, 93)

İşte Resul-ü Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bütün bu nassları; sözleri ve uygulamalarıyla da teyit ederek Ashab-ı Kiram üzerinden tüm

ümmetin ortak hafızasına aktardı. Ashab-ı Kiram'dan da sonraki nesillere devredildi. Ve böylece günümüze kadar geldi.

Öyleyse meseleyi netleştirelim: Mescid-i Aksa'nın mukaddesattan ve şeairden oluşunu bizzat Allah Teala beyan ediyor. Efendimiz de bunu ashabına, onlar da sonraki nesillere aktarıyor. Ve bu şeair bu şekilde günümüze kadar geliyor. Yani bu şeairi, sadece bir ayetin lafızından, ya da bir hadisin rivayetinden veya bir uygulamadan değil, dinin bütün külli esaslarını birleştirerek açıkça tespit edebiliyoruz.

İşte bu açıdan bakıldığında Mescid-i Aksa, Kudüs, Beytü'l-makdis, hem birinci kiblemiz oluşu, hem tüm bu açık ayetlerin beyanı, ayrıca Resul-i Ekrem'den önceki bütün peygamberlerin ifadeleri, Mirac'ın yurdu ve göğe açılan kapı olması ve Resul-i Ekrem Efendimizin vurguları ve uygulamaları sebebiyle İslam dininin tartışmasız şeairinden biri haline geliyor.

Bir başka ifadeyle; yeryüzündeki bütün Müslümanların kalplerini, ruhlarını, bilinçlerini birleştirdiği için, Mescid-i Aksa, tıpkı Kabetullah gibi, Mescid-i Nebevi gibi İslam'ın şeairinden ve mukaddes mekânlarından biri olmuştur. Bundan dolayı da Mescid-i Aksa Müslümanlar için ve İslam ümmetinin geleceği açısından hayati değerdedir ve aynı zamanda bizim itikat dünyamızın da bir parçasıdır.

Kudüs ve birlikte yaşama meselesi

Kudüs üzerinden “barış, hoşgörü ve dinler arası diyalog” vurguları sık yapıldığı için, bir hatıram üzerinden birkaç cümle daha sarf etmek istiyorum:

Nacizâne kanaatim Müslümanlar bugün ötekiyle ilişkiyi yeniden ele alacak olurlarsa, İslam'ın engin, büyük medeniyet tecrübesinden hareketle ilişkilerini yeniden tanzim edeceklerse, burada Kudüs'ü merkez alan bir yaklaşımın sergilenmesi kaçınılmazdır. Bu noktada şu hatıramı paylaşmak istiyorum:

Papa I. Francis, Türkiye'deki temasları çerçevesinde 28 Kasım 2014 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığımızı ziyaret etti. Orada Papa ile birçok açıdan önemli ve tarihi bir görüşmemiz oldu.

Görüşme esnasında kendisine şunları söyledim: Sayın Papa! Siz ilk defa Avrupa'nın dışından seçilmiş bir Papasınız. -Malum I. Francis, Latin Amerika ülkelerinden Arjantin asıllı bir kimya hocasıdır. Sonradan ilahiyat okuyup Katolik dünyasının başına geçmiştir.- Dünyamız da çok zor bir süreçten geçiyor. İslamofobia, bir nefret, düşmanlık ve ötekileştirmeye dönüştü. Siz kendi döneminizde, İslam dünyasıyla ilişkiler bağlamında yeni bir sayfa açmayı düşünmüyor musunuz? İslam coğrafyasıyla ilgili yeni bir ilişki geliştirmeyi deneyecek misiniz? Bunun üzerine Papa, bizim “dinler arası diyalog” diye bir projemiz var, bu

projemizi daha da aktif hale getirerek, İslam dünyası ile çok önemli ve sıcak ilişkiler geliştireceğiz, dedi. Ben de şu cevabı verdim: Sayın Papa bizim dünyamızda diyalog kelimesi kirlenmiştir. Dahası dinler arası diyalog, kilisenin bir öğretisi ve projesidir. Bu kirlenmiş projeyle sizin, İslam dünyasıyla ilişki kurma şansınız ve imkanınız yok. Peki, dedi, sizin öneriniz nedir? Önerimiz şudur, dedim: Size bu öneriyi hazırlamak için arkadaşlarımla uzun bir süre çalıştık. Sonuç olarak adını “Kudüs kriterleri” koyduğumuz, 23 maddelik bir kriterler raporu hazırladık. Bu kriterler çerçevesinde gelin, ortak bir komisyon oluşturalım. Bu ortak komisyon, yeni bir ilişki biçiminin usulünü ele alsın. Dinlerin asli ilkelerini, ahlakı, samimiyeti esas alarak, bir teolojik karşılaştırma yapmadan, diyalog gibi yanlışlara düşmeden, siz kendiniz, biz de kendimiz kalarak, insanlığın temel sorunlarına çareler üretmenin imkanlarını tartışalım. Açlık, sefalet, cehaleti konuşalım, zulüm ve baskılara karşı birlikte duralım, insan hakları ihlallerinin önüne geçelim. Hazırladığımız bu 23 maddelik belge, taslak üzerinden, yeni bir ilişkinin çerçevesini konuşabiliriz. Siz buna sıcak bakarsanız, ben bütün İslam dünyasının seçkin alimlerini ikna edebilirim.

Beni pür dikkat dinleyen Papa söze girerek dedi ki; o zaman buradaki kardinallerimize şimdi, burada görev veriyorum. Sizin arkadaşlarınızla bu toplantıdan sonra bir ortak komisyon oluştursunlar ve bize sunduğunuz bu kriterler üzerinde müzakerelerde bulunsunlar. –Tabi bu taslağın İngilizcesini de hazırlatmış ve kendisine bir özel dosya olarak vermiştim- Orada böyle dedi ama maalesef bazı küçük teşebbüsler dışında, böyle bir çalışma bugüne kadar gerçekleşmedi.

İşte buraya, önemine binaen ve geçerliliğini hala koruduğu için o 26 maddelik Kudüs Kriterlerini alarak konuşmamı bitirmek istiyorum:

Kudüs Kriterleri

1. Bütün insanlık, Âdem ve Havva'nın çocukları olmaları hasebiyle birbirini insanlık ailesinin fertleri olarak görmeli ve her türlü ayrımcılığa karşı çıkmalıdır.

“Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık.” (Hucurat, 49/13)

“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir. Atanız da birdir. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın Araba, beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur.” (İbn Hanbel, 5/411)

“Yaratılmışlar, Allah'ın iyâlidir.” (Taberani, el-Mucemu'l-Evsat, 5/336)

2. Bütün insanlığın aynı özden yaratıldığı, insanlık onur ve değeri bakımından eşit olduğu bilinmeli, herkese insanca muamele edilmelidir.

“And olsun biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Güzel, temiz nimetler verdik ve onları yarattıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık.” (İsra, 17/70)

“Tîn’e, Zeytûn’a, Sina dağına ve bu emin belde (Mekke)ye andolsun ki, biz gerçekten insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tîn, 95/1-4)

“Bütün insanlar, tarağın dişleri gibi birbirlerine eşittirler.” (Kudâî, Müsnedü’ş-şihâb, 1/145)

3. Dini, dili, ırkı, rengi, cinsiyeti ne olursa olsun her insanın canının, haysiyetinin ve malının dokunulmaz olduğu bilinmelidir.

“Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır.” (Mâide, 5/32)

“Her Müslümanın bir başka Müslümana kanı, malı, ırzı haramdır.” (Müslim Birr ve sıla, 32)

“Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mümin de halkın, canları ve mallarını kendisine karşı emniyette bildikleri kişidir.” (Tirmizi, İman, 12)

“Bilin ki! Kim bir zimmîye haksızlık ederse, onun hakkını eksik verirse, ona gücünün üstünde şeyler yüklerse veya gönülsüz olarak ondan bir şey alırsa, ben kıyamet gününde o kişinin düşmanıyım.” (Ebû Dâvûd, Harâc, fey’ ve imâre, 31-33)

4. Her insanın bireyselliğine ve farklılıklarına saygı gösterilmelidir.

“Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır.” (Rum 30/22)

“Rabbin dileseydi insanları (aynı inanca bağlı) tek bir ümmet yapardı.” (Hud 11/118)

5. İnsan, başkalarının kendisine nasıl davranmasını istiyorsa, kendisi de başkalarına öyle davranmalıdır.

“Kişi, insanların kendisine nasıl davranmaları istiyorsa o da insanlara öyle davransın.” (Müslim, İmare, 46)

6. Hiç kimsenin, ikinci sınıf insan muamelesi görmesi, aşağılanması, küçümsenmesi, kendisiyle alay edilmesi kabul edilemez.

“Ey iman edenler! Erkekler diğer erkeklerle alay etmesinler; onlar kendilerinden daha iyi olabilirler; kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesinler; alay edilen kadınlar edenlerden daha iyi olabilirler. Biriniz diğerinizi karalamayın, birbirinize kötü ad takmayın. İman ettikten sonra fâsıklıkla anılmak ne kötüdür! Günahlarına tövbe etmeyenler yok mu, işte zalimler onlardır.” (Hucurat 49/11)

7. Her kadının öncelikle insan olarak değer görmeyi ve saygıyı hak ettiği bilinmelidir.

“Kadınlar, erkeklerle bir bütünün iki eşit yarısıdır.” (Ebu Davud, Taharet, 94)

8. Kadına karşı her türlü şiddet ve cinsiyete dayalı ayrımcılık tamamen reddedilmeli ve önlenmelidir.

“...Kadınlarla iyi geçinin...” (Nisa 4/19)

“Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlâkı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.” (Tirmizî, Radâ’, 11)

“Allah’ın kadın kullarına şiddet uygulamayın....Kadınlarını döven kimseler sizin hayırlılarınız değildir” (Ebu Davud Nikah 42)

9. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasında kadın-erkek arasındaki biyolojik farklar göz önünde bulundurularak fırsat eşitliği sağlanmalı, adalet esas alınmalıdır.

“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun.” (Nisa 4/135)

“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı şekilde davrananlarınızdır.” (Tirmizî, Menâkıb, 63)

10. Allah’ın lütfettiği en değerli emanet olan çocuklar, cinsiyet ayrımcılığından, beden ve ruhen her türlü şiddet ve istismardan korunmalıdır.

“Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahdır.” (Nisa 4/31)

“Çocuklarınız arasında adaletli davranın !” (Ebû Dâvûd, Büyû’ (İcâre), 83)

“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip/teşvik edip kötülükten sakındırmayan/uzaklaştırmayan bizden değildir.” (Tirmizî, Birr ve sıla, 15)

11. Bütün insanlar, yaratılış gayelerinden birinin insanlığın ortak evi ve yurdu olan yeryüzünü imar etmek olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır. İmar etmek beton yığınları yapmak değildir. İmar etmek, tabiatın tabiiliğini bozmadan medeniyet kurmak demektir.

“O, sizi yeryüzünden/topraktan yarattı ve sizden yeryüzünü imar etmenizi istedi.” (Hud 11/61)

12.Kâinat, tüm insanlığa aittir. Tabiatın havası, suyu, toprağı, denizleri, bitkileri, hayvanları ve diğer canlıları ile korunmayı hak ettiği bilinciyle hareket edilmelidir.

“Görmüyor musun ki, Allah yeryüzündekileri ve O’nun emriyle denizde akıp giden gemileri sizin hizmetinize verdi! Kendi izni olmadıkça yerkürenin üzerine düşmemesi için göğü tutan da O’dur. Şüphesiz Allah insanlara çok şefkatli, çok merhametlidir.” (Hac 22/65)

“Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!” (İbn Hanbel, III, 184)

13.Yeryüzü bizden sonrakilerin bize bir emanetidir. Onlara yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için her türlü ifsat ve bozgunculuktan uzak durulmalıdır.

“Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez” (Kasas, 28/77).

“Bozgunculuk yaparak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın!”
“(Şuara 26/183)

“İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.” (Rûm, 30/41)

“Evet, akan bir nehirden bile abdest alsanız israf etmeyin!” (İbn Mâce, Taharet 48)

Sebepsiz yere öldürülen bir serçe kıyamet günü Allah’a hâlini arz ederek davacı olup, “Yâ Rabbi! Falan kimse beni, herhangi bir yarar için değil de boş yere öldürdü.” Diyecektir. (Nesâî, Dahâyâ, 42)

Hz. Peygamber, bir devenin sıkıntılı olduğunu fark edince sahibini, “Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah’tan korkunuz!” (Ebû Dâvûd, Cihâd, 44) diyerek uyarmıştır.

14. Yeryüzünde saygıya, adalete, barışa, merhamete ve hoşgörüye dayalı bir medeniyeti yeniden inşa etme çabası gösterilmelidir.

“Ey iman edenler! Hep birlikte barış ve güvenliğe girin!” (Bakara 2/208)

“Şüphesiz ki Allah, adaleti, iyiliği ve akrabaya yardımını emreder. Fenalığı, azgınlığı ve haddi aşmayı yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt verir.” (Nahl 16/90)

“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez” (Buhari Tevhid 2)

“Hoş gör ki, hoş görülesin” (İbn Hanbel, I, 249)

15.Bütün insanların ve diğer canlıların merhamet ve şefkatle muamele edilmeyi hak ettiği bilinmelidir.

“Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir.” (Beled 90/17-18)

“Yeryüzündekilere merhamet gösterin ki göktekiler de size merhamet etsin!” (Ebu Davud Edeb 58)

16.Özel hayatın mahremiyetine saygı duyulmalı; hiç kimsenin namus, şeref ve iffetine el ve dil uzatılmamalıdır.

“İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır.” (Nur 24/23)

“Kişinin haksız yere bir Müslüman'ın şeref ve namusuna dil uzatması, büyük günahların en büyüklerindedir...” (Ebû Dâvûd, Edeb, 35)

17.Kimden gelirse gelsin, hangi amaçla yapılırsa yapılsın ve kime karşı olursa olsun şiddetin her türlüsü reddedilmeli ve önlenmelidir.

“Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır.” (Mâide, 5/32)

“Sen af yolunu tut, iyi ve güzel olanı emret, cahillerden yüz çevir.” (A'râf, 7/199)

“Kıyamet günü en şiddetli azap görecektir kimseler, dünyada insanlara en çok işkence edenlerdir.” (İbn Hanbel, IV, 90)

18.Mezhepçilik, meşrepçilik, hizipçilik, ırkçılık taassubunun, insani değerleri tükettiği ve insan onurunu yok ettiği gerçeği artık görülmelidir.

“İrkçılığa çağıran bizden değildir. İrkçilik davası uğruna savaşan bizden değildir. İrkçilik davası uğruna ölen bizden değildir.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 111-112)

19.Tarihte yaşanmış acılardan ders ve ibret alınmalı; yaşanmış acılar, kin, nefret ve intikam duygusuna dönüştürülmemelidir.

“Onlar bir ümmetti gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilecek değilsiniz” (Bakara 2/134)

“Birbirinize nefret ve düşmanlık beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun! Bir Müslüman'ın (din) kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl değildir.” (Buhârî, Edeb, 57)

20. Aile ve akraba münasebetlerinde, komşuluk ilişkilerinde, arkadaşlıklarda, işyerlerinde, trafikte, ortak yaşam ve kullanım alanlarında öfke kontrolü sağlanmalı, sükunet, itidal ve sabır ilişkilere hâkim kılınmalıdır.

“Onlar (takvâ sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever.” (Al-i İmran 3/134)

“Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilâkis öfke anında kendisine hâkim olandır.” (Müslim, Birr ve sıla, 107)

“Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur.” (İbn Hanbel, II, 400)

“Sıla-i rahim (akrabalık ilişkilerini gözetmek), güzel ahlâk ve iyi komşuluk, beldeleri mamur (yaşanır) hâle getirir ve ömürleri uzatır.” (İbn Hanbel, VI, 159)

21. Dünya toplumu olma adına, dar görüşlü kavgaları bırakıp, kalpleri birbirine açmalı, dayanışma ve yardımlaşmaya dayalı bir hayat inşa etmelidir.

“İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın.” (Maide 5/2)

“Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız, karşılıklıta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin.” (Ebû Dâvûd, Zekât, 38)

“İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz, diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilik yapmayı, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi içinize bir ilke olarak yerleştirin” (Tirmizi, Birr 63)

22. Daha güzel bir dünya için güç, mevki, makam ve tüketim hırslarını bir tarafa bırakıp insanların yeryüzü imkânlarından hakkaniyet ve adalet ölçüleri çerçevesinde yararlanabilecekleri sosyal ve ekonomik bir düzen inşa edilmelidir.

“... (servet) içinizden sadece zenginler arasında dönüp dolaşan bir şey olmasın diye böyle hükmedilmiştir...” (Haşr 7)

“Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır.” (Zariyat 51/19)

“Allah’ın, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere mallarına zekâtı farz kıldığını onlara bildir.” (Buhârî, Zekât, 1)

23. Hayatı anlamlı kılan, insanın sadece kendisi için değil başkaları için de yaşayabilmesidir. Yaşlıların, fakirlerin, engellilerin, hastaların, yetimlerin ve kimsesizlerin himaye

edildiği, mültecilerin bulunmadığı bir dünya 21. Yüzyılda artık özlem olmaktan çıkarmalıdır.

“O halde sakın yetimi ezme! El açıp isteyenini de sakın boş çevirme!” (Duha 8-9)

“Müslümanlar(ın evleri) arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar arasında en kötü ev ise, içinde kendisine kötü davranılan bir yetimin bulunduğu evdir.” (İbn Mâce, Edeb, 6)

“Bir genç, ihtiyar bir kimseye yaşından dolayı hürmet ederse, Allah da ona yaşlılığında kendisine hürmet edecek birisini hazırlar.” (Tirmizî, Birr ve sıla, 75)

“Siz ancak zayıflarınız sebebiyle yardım ediliyor ve rızık veriliyor değil mi!” (Buhârî, Cihâd, 76)